

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри, д.е.н., професор

 Світлана НЕСТЕРЕНКО

«31» серпня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Організація управління в природоохоронній діяльності»

**для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 101 «Екологія» за ОПП Екологія**

Факультет агротехнологій та екології

2021– 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація управління в природоохоронній діяльності» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 101 «Екологія» за ОПП Екологія (на основі повної загальної середньої освіти). – Мелітополь, ТДАТУ - 12 с.

Розробник: Нонна СУРЖЕНКО, к.е.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Менеджмент»

Протокол № 1 від «31» серпня 2021 року

Завідувач кафедри «Менеджмент»

професор Світлана НЕСТЕРЕНКО

Схвалено методичною комісією факультету АТЕ зі спеціальності 101 "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»

Протокол № 1 від «31» 08 2021 року

Голова, доц. Олена ГРИГОРЕНКО

1 ОПИС ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика освітньої дисципліни	
		<u>Денна</u> форма навчання	
Кількість кредитів 5	Галузь знань 0401 "Природничі науки"	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 150 годин	Спеціальність: 101 «Екологія»	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		4-й	7-й
Тижневе навантаження: - аудиторних занять 2 год. - самостійна робота студента 2 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	22 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	22 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	106 год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u>	

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передмова

Ефективне управління в будь-якій сфері діяльності неможливе без знання теорії управління. Саме тому вивчення наукових основ управління природоохоронною діяльністю в цілому і теорії управління, як їх важливої складової, конче необхідне майбутнім фахівцям.

Система підготовки кваліфікованого спеціаліста-еколога має враховувати той факт, що в майбутньому він буде працювати в органах управління природоохоронною діяльністю різного рівня – від окремого підприємства до галузевих і загальнодержавних структур.

Метою освітньої дисципліни «Організація управління в природоохоронній діяльності» є послідовне та всебічне формування знань щодо базових категорій організації природоохоронної діяльності, подальше поглиблення процесу пізнання теорії і практики організації управління

охороною навколишнього природного середовища, дати майбутньому спеціалісту – екологу, на основі теорій організації та управління, цілісну уяву про екологічну діяльність як єдину систему та на міжнародному рівнях.

Завданнями дисципліни є: вивчення теоретичних понять категорій організація управління та сучасних тенденцій їх розвитку у цій галузі знань; ознайомлення студентів з організацією ефективної взаємодії суб'єктів екологічної діяльності щодо раціонального використання і відновлення природних ресурсів, а також охорони навколишнього середовища; опанування методологічним апаратом організації управління в екологічній діяльності; набуття здібностей для творчого пошуку напрямків удосконалення природоохоронної діяльності на локальному, регіональному та державному рівнях.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у галузі екології охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій і методів наук про довкілля, які характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Освітня компонента забезпечує набуття здобувачами ВО:

- Загальних компетентностей:

ЗК01. Знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК07. Здатність до участі у проведенні досліджень на відповідному рівні.

ЗК09. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки, як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- Спеціальних (фахових) компетентностей:

ФК15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

ФК16. Здатність до розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

ФК19. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

ФК20. Здатність проводити моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.

ФК21. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

ФК24. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

ФК25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

ФК26. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

- *Програмних результатів навчання:*

ПРН01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПРН02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПРН15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.

ПРН16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

РН22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

РН25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

- *soft skills* показувати навички самостійної роботи, чесність та відповідальність за точність та об'єктивність подання інформації у сформованих звітах

3. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Підсумковий модуль 1

Змістовий модуль 1. Сутність управління природокористуванням та охороною довкілля

Тема 1.1. Наукові основи організації господарської діяльності. Теорія організації. Поняття "організація". Аспекти "організації". Механізми суспільної організації. Господарська діяльність. Учасники відносин у сфері господарювання. Сфера господарських відносин. Господарсько-виробничі відносини. Організаційно-господарські відносини. Внутрішньогосподарські відносини. Розмежування відносин у сфері господарювання. Підприємництво. Елементи організації виробництва. Засоби виробництва. Первинною ланкою організації виробництва.

Тема 1.2. Методологічні засади організації управління. Організаційні відносини. Лінійна та функціональна форма організаційних відносин. Субординація і координація. Мета і задачі науки організація управління в екологічній діяльності. Головні елементи організації управління. Групи функцій в організації. Структура організації. Структурні організаційні відносини. Процесні організаційні відносини. Механізм дій і механізм використання закону. Роль законів в організації управління в екологічній діяльності. Принципи статистичного стану організації. Принципи динамічного стану організації. Загальні принципи (окрім специфічних)

Тема 1.3. Процеси і процедури організації управління. Процес управління, його зміст, основні характеристики. Ознаки управління як процесу. Властивості процесу управління. Підходи до формування процесу управління. Класифікація управлінських операцій. Поділ управлінських операцій. Основні підходи до проектування оргструктур. Методи формування схем організаційних структур. Ефективність організації управління. Регламентування в системі управління. Функціональна матриця. Матрична схема повноважень по прийняттю рішень. Документограми і оргіграми. Завдання проектування організації управління. Нормативно-правові акти і положення. Нормативно технологічні регламенти. Організаційно – розпорядча документація. Положення про посади. Категорії посад.

Тема 1.4. Організація державного управління в екологічній діяльності України. Поняття функції державного управління в сфері екології. Розподіл і перерозподіл природних ресурсів. Облік природних ресурсів. Просторово-територіальний устрій об'єктів природи. Планування використання і охорони навколишнього середовища. Прогнозування, спостереження і інформування. Контроль. Екологічна експертиза. Рішення спорів. Служби охорони навколишнього середовища в Україні.

Тема 1.5. Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю. Фундаментальні складові управління екологічною діяльністю. Екологічні закономірності. Регулятивні закони. Екологічна політика. Екологічна програма. Основа управління екологічною діяльністю. Кадастри. Екологічні механізми. Функціональні механізми. Управління екологічною діяльністю. Класифікацію управління екологічною діяльністю за системними ознаками. Економічний механізм. Застосування ринкового економічного механізму. Складові організації управління екологічною діяльністю. Екологічної програми для Європи. Стратегічні завдання місцевих органів влади в сфері екологічної діяльності. Мета місцевого екологічного управління. Територіальна громада. Місцеві ініціативи. Екологічної компетенції місцевого самоврядування. Місцева екологічна політика та програма.

Змістовий модуль 2. Організаційна структура управління природоохоронною діяльністю

Тема 2.1. Компетенція органів управління в екологічній діяльності. Державні органи загальної компетенції. Законодавчі акти парламенту в сфері екологічної діяльності. Повноваження Рад національної безпеки і оборони України (РНБОУ) в сфері екологічної діяльності. Засоби реалізації Кабінетом Міністрів України своїх повноважень стосовно екологічної діяльності. Функції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Структура органів державного управління спеціальної компетенції. Центральні органи виконавчої влади. Урядові органи державного управління із спеціальними повноваженнями. Повноваження Міністерства екології та природних ресурсів. Повноваження Державних служб, агентств, інспекцій, фондів в сфері екологічної діяльності України. Органи галузевої компетенції.

Тема 2.2. Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні. Структура системи спостережень за станом навколишнього природного середовища України. Компетенція міністерств і відомств України щодо об'єктів спостережень за екологічною діяльністю. Мережа спостережень міністерств і відомств.

Тема 2.3. Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства. Планування перевірок, їх види та механізм проведення. Особливості перевірки режимних об'єктів. Порядок здійснення контролю за охороною навколишнього природного середовища на промислових об'єктах. Методика перевірки об'єкту. Підготовка до перевірки. Перевірка повітря охоронної діяльності. Перевірка водоохоронної діяльності. Перевірка водоспоживання. Перевірка водовідведення. Потенційні джерела забруднення поверхневих і підземних вод. Аналіз водоохоронної діяльності. Оформлення результатів перевірки. Екологічний контроль сільськогосподарських об'єктів.

Тема 2.4. Міжнародна система екологічного управління (ДСТУ ISO 14000). Стандарти системи ISO 14 000. Вимоги стандартів ISO серії 14000 до системи управління навколишнім середовищем. Проведення первинного екологічного аналізу та розробка екологічної політики. Організація розробки та впровадження системи управління навколишнім середовищем. Планування екологічної діяльності. Розробка та впровадження системи управління навколишнім середовищем. Аналіз та вдосконалення системи управління навколишнім середовищем. Документальне оформлення системи управління навколишнім середовищем.

Тема 2.5. Мета, об'єкти та досвід розвитку екологічної сертифікації в Україні і європейських країнах. Екологічні вимоги європейського ринку і мета екологічної сертифікації. Сертифікація у відповідності з ISO 9000 та ISO 14000.

Екологічна сертифікація підприємства. Мета екологічної сертифікації. Екологічна сертифікація в європейських країнах. Об'єкти системи екологічної сертифікації та її основні компоненти. Досвід розвитку екологічної сертифікації в Україні і сусідніх країнах. Основні компоненти системи екологічної сертифікації.

4. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				
			годин				балів
			лк	лаб	сем. (пр.)	СРС	
<i>Змістовий модуль 1. Сутність управління природокористуванням та охороною довкілля</i>							
1	Лекція 1	Наукові основи організації господарської діяльності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Наукові основи організації господарської діяльності	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 1	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,6	1,6
2	Лекція 2	Методологічні засади організації управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 2	Складання посадової інструкції інженера з охорони навколишнього середовища.	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 2	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,6	1,6
3	Лекція 3	Процеси і процедури організації управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 3	Складання посадової інструкції інженера з охорони навколишнього середовища.	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 3	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
4	Лекція 4	Організація державного управління в екологічній діяльності України	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 4	Організаційно-управлінські засади діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 4	Виконання практичних завдань, робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
5	Лекція 5	Організація державного управління в екологічній діяльності України	2	-	-	-	-
	Практична робота 5	Організаційно-управлінські засади діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України	-	-	2	-	2,5

	Самостійна робота 5	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
6	Лекція 6	Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю	2	-	-	-	-
	Практична робота 6	Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 6	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
7-8	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК I	-	-	-	-	10
	ПМК 1	Підсумковий контроль за змістовий модуль 1	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 - 80 год.			12	-	12	56	35
Змістовий модуль 2. Організаційна структура управління природоохоронною діяльністю							
9	Лекція 7	Компетенція органів управління в екологічній діяльності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 7	Організаційно-управлінські засади діяльності Державної екологічної інспекції України	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 7	Виконання практичних завдань, робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
10	Лекція 8	Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 8	Складання резюме	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 8	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
11	Лекція 9	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 9	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 9	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
12	Лекція 10	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 10	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог	-	-	2	-	3,0

		законодавства					
	Самостійна робота 10	Робота на освітньо-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
13	Лекція 11	Міжнародна система екологічного управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 11	Міжнародна система екологічного управління	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 11	Робота на освітньо-інформаційному і	-	-	-	8	2,0
14-15	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 2	-	-	-	-	10
	ПМК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 2 – 70 год.			10	-	10	50	35
Екзамен							30
Всього з освітньої дисципліни - 150 год.			22	-	22	106	150

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Теорія організації.
2. Регламентація процесу управління
3. Функціональний і структурний підходи в організації управління.
4. Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій.
5. Сутність господарської діяльності.
6. Процес управління, його зміст, основні характеристики.
7. Служби охорони навколишнього середовища в Україні.
8. Методологія організації управління.
9. Базові основи управління екологічною діяльністю.
10. Організація громадського контролю.
11. Класифікація систем і механізмів управління екологічною діяльністю.
12. Організаційні відносини.
13. Система місцевого управління екологічної діяльності.
14. Методи організації процесу управління
15. Функції державного управління у сфері екології.
16. Елементи організації виробництва.
17. Організація громадського контролю.
18. Методи організації процесу управління

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №2

1. Органи управління загальної компетенції.
2. Органи управління спеціальної компетенції.
3. Органи управління галузевої компетенції.
4. Структура системи спостережень за станом навколишнього природного середовища України.

5. Компетенція міністерств і відомств України щодо об'єктів спостережень за екологічною діяльністю.
6. Мережа спостережень міністерств і відомств.
7. Планування перевірок, їх види та механізм проведення.
8. Методика перевірки об'єкту.
9. Оформлення результатів перевірки.
10. Екологічний контроль сільськогосподарських об'єктів.
11. Стандарти системи ISO 14 000.
12. Вимоги стандартів ISO серії 14000 до системи управління навколишнім середовищем.
13. Проведення первинного екологічного аналізу та розробка екологічної політики.
14. Організація розробки та впровадження системи управління навколишнім середовищем.
15. Екологічні вимоги європейського ринку і мета екологічної сертифікації.
16. Об'єкти системи екологічної сертифікації та її основні компоненти.
17. Основні компоненти системи екологічної сертифікації

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

Базова

1. Конституція України. - Х.: Фоліо, 1996. - 48 с.
2. Д. Диксон, Л. Скура, Р. Карпентер, П. Шерман. Экономический анализ воздействия на окружающую среду / Перевод с англ. А. Н. Сальникова, С. С. Шалыпиной. Научные редакторы перевода и авторы предисловия С. Н. Бобылев, Т. Г. Леонова, М. И. Сметанина. – М.: "Вита-Пресс", 2000. – 272 с.: ил.
3. Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 340 с.
4. Максименко Н.В. Організація управління в екологічній діяльності: [підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, Р. О. Квартенко; вид. 3-тє, перероб. і доп. – Х. : ХНУ імені Каразіна, 2011. – 282 с. – (Освітньо-наукова серія "Бібліотека еколога").
5. Лукьянчиков Н. Н. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению 521600 "Экономика" / Н. Н. Лукьянчиков, И. М. Потравный. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с. – (Серия "Золотой фонд российских учебников")
6. Редина М. М. Экономика природопользования. Практикум: Учеб. пособие / М. М. Редина, А. П. Хаустов. – М.: Высш. шк., 2006. - 271 с.: ил.
7. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – Київ: Центр освітньої літератури, 2004. – 296 с.

8. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. – Харків: "Ксилон", 2006. – 245 с.

Допоміжна

1. Ансофф И. Стратегическое управление: Пер. с англ. - М.: Экономика, 1989.- 122 с.

2. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. – Харків: "Ксилон", 2006. – 245 с.

3. Екологічний аудит: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. - К.: Вища шк. 2000. - 344 с.

4. Екологічний менеджмент і аудит: Навч. посібник / С. М. Літвак та інші. – Друге видання. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 200 с.

5. Д.П. Іванюк, І.В.Шульга. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2007. – 368 с.

6. Комплект информационных материалов по теме: «Менеджер по экологическому контролю и безопасности производства». - Х.: Консалтинг, 1997.-311 с.

7. Организация управления в экологии. Программа и методические разработки. Сост. П.В.Максименко. - Харьков: ХГУ. 1997. -23 с.

8. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – Київ: Центр освітньої літератури, 2004. – 296 с.

9. Экология и экономика природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / Под ред. Э. В. Гирусова. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с. – (Серия "Золотой фонд российских учебников")

10 Постанова КМУ від 26.10.2001 №1430 «Про затвердження переліку платних послуг екологічного характеру, які можуть надаватися територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».

11 Наказ Мінприроди від 30.01.2002 №46 «Про затвердження Порядку надання платних послуг екологічного характеру територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».

12- Наказ Мінекоресурсів та Мінекономіки України від 15.03.2002 №110/73 затверджений в Мінюсте від 01.04.2002 за №323/6611 «Розміри плати за надання послуг територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів України».

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua>

2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>

5. Методичний кабінет кафедри менеджменту.

6. Сайт кафедри менеджменту <http://www.tsatu.edu.ua/ouses/>

7. Internet.